

amans, amari me dubitare non possum, non plus quam amare. Nec possum vereri vultum, cuius sensi affectum. In quo? In eo quod talem non modo quæsit, sed et affectit, fecitque certam proinde de quæsit. Quidni respondeam in quæsit, cui in affectu respondeo? Nunquid irascetur quæsit, qui etiam contemptus dissimulavit? Quinimo non repellit requirentem, qui et contemnentem requirit. Benignus est spiritus Verbi, et benigna nuntiatur mihi, intimans et suadens de Verbi zelo desiderioque, quod utique sibi non potest esse absconditum. Scrutatur alta Dei, conscius earum, quas cogitat cogitationes pacis, et non afflictionis. Quidni animer ad quærendum, experta clementiam, et persuasa de pace?

7. Fratres, hoc suaderi, a Verbo quæri est; persuaderi, inveniri est. Sed non omnes capiunt hoc verbum. Quid faciemus parvulis nostris, illos loquor, qui adhuc inter nos incipientes sunt, non tamen insipientes, cum teneant initium sapientiæ, subjecti invicem in timore Christi? Unde illis, inquam, facimus fidem, quod hæc ita se habeant penes sponsam, cum ipsi talia agi secum needum persenserint? Sed mitto eos ego ad talem, cui decedere non debeant. Legant in libro, quod in corde altero quia non cernunt, non credunt. Est scriptum in prophetis: *Si dimiserit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit virum alium, nunquid revertetur ad eam ultra? nunquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: et tamen revertere ad me, dicit Dominus, et ego suscipiam te* (Jerem. iii. 1). Verba Domini sunt: non est fas suspendere fidem. Credant quod non experiuntur, ut fructum quandoque experientia fidei merito consequantur. Satis arbitrator declaratum, quid sit quæri a Verbo, et quæ hæc sit necessitas non Verbo, sed animæ, nisi quod quæ experta est, et plenius ista novit, et felicius. Restat ut sequenti tractatu doceamus sitientes animas quærere a quo quæsitæ sunt, vel potius id discamus ab illa, quæ hoc loco inducitur quærens ipsum, quem diligit anima sua, sponsam animæ Jesum Christum Dominum nostrum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LXXXV.

De septem necessitatibus, propter quas anima quærit Verbum: quæ tandem reformata accedit ad ejus dulcedinem contemplantam atque perfrendam.

1. In lectulo meo quæsi quem diligit anima mea (Cant. iii. 1). Ad quid? Dictum est, et iterare superfluum: propter quosdam tamen, qui non interfuerunt cum tractaretur, dico aliquid breviter, et quod fortasse ne hos quidem qui interfuerunt, audire pigebit. Nec enim totum dici tunc potuit. Quærit anima Verbum, cui consentiat ad correptionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, cui maritetur ad fecunditatem, quo fruatur ad jucunditatem. Propter has omnes causas quærit anima Verbum. Non ambigo

esse quamplures et alias: sed hæc interim occurrunt. Poterit autem, si cui cordi fuerit, facile alias atque alias advertere in semetipso. Siquidem **1562** multæ sunt aversiones nostræ, multæ et infinitæ animæ necessitates, et anxietatum non est numerus. At Verbum ditius pleniusque superabandat in bonis, upote Sapientia vincens malitiam, vincens in bonis mala. Et nunc harum, quas posui, accipite rationem. Et primo, quod primum est, videte quemadmodum consentiat ad correptionem. Legimus verbum in Evangelis loquens: *Esto consentiens, inquit, adversario tuo, dum es cum illo in via, ne forte tradat te judici, et iudex tortori* (Matth. v. 25). Quid consultius? Verbi consilium est, ni fallor, se adversarium protestantis, quod adversetur carnalibus desideriis nostris dum dicit: *Semper hi errant corde* (Psal. xciv. 10). Tu ergo qui hæc audis, si pavens ceperis velle fugere a ventura ira, credo sollicitus eris, quomodo huic consentias adversario, qui tibi illam tam terribiliter intentare videtur. At istud impossibile, nisi dissentias tecum, nisi tibimet adverseris, nisi gravi et vigili lucta tu ipse contra te ipsum infatigabiliter praelieris; postremo, nisi velefacias inveteratæ consuetudini, innatæque affectioni. Id quidem durum. Si tuis attentaveris viribus, tale erit, ac si in uno digitorum tuorum torrentis impetum sistere, aut ipsum denno coneris Jordanem convertere retrorsum. Quid facies? Quære verbum cui consentias, ipso faciente ut consentias. Fuge ad illum qui adversatur, per quem talis fias cui jam non adversatur, ut blandiatur qui minabatur, et sit ad immutandum efficacior iufusa gratia, quam intensa ira.

2. Hæc prima, ut opinor, necessitas, ob quam anima incipit quærere verbum. Sed si ignoras quid ille velit cui jam voluntate consentis, nonne et de te dicitur quia zelum Dei habes, sed non secundum scientiam? (Rom. x. 2). Et ne hoc leve existimes, memineris scriptum, quia *ignorans ignorabitur* (I Cor. xiv. 38). Scire vis quid consulam et in hac necessitate? Quod in prima. Meo consilio nunc quoque ibis ad Verbum, et docebit te vias suas, ne volendo quidem, sed ignorando bonum, dum curris, contingat excurrere, et errare in invio, et non in via. Lux est enim verbum. *Declaratio denique sermonum illuminat et intellectum dat parvulis*. Beatus es, si dicas et tu: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis* (Psal. cxviii. 130, 105). Nec parum profecit anima tua, cujus immutata voluntas, cujus illuminata ratio est, ut bonum et velit, et noverit. In altero vitam, in altero visum recepit. Nam et malum volendo mortua erat, et bonum ignorando cæca.

3. Jam vivit, jam videt, jam stat in bono, sed ope et opere Verbi. Stat manu Verbi levata veluti super pedes duos, devotionem et agnitionem. Stat, inquam, sed sibi putet dictum: *Qui se existimat stare, videat ne cadat* (I Cor. x. 12). Putasne stare per se possit quæ surgere per se non potuit? Non opinor. Quid

enim? Verbo Domini cœli firmati sunt (Psal. xxxii. 6), et terra stabit sine Verbo? Cur ergo si stare per se poterat, orabat homo de terra: *Confirma me, inquit, in verbis tuis*? (Ps. cxviii. 28). Denique et probat. Ejus ipsius illa vox fuit: *Impulsus eversus sum ut caderem, Dominus suscepit me* (Psal. cxvii. 13). Quæris quis ille impulsor? Non est unus. Impulsor diabolus est, impulsor mundus, impulsor homo. Quis iste homo sit quæris? Quisque sui. Noli mirari. Usque adeo homo impulsor sibi est, et suimet præcipitator, ut non sit quod ab altero impulsore formides, si ipse a te proprias contineas manus. *Quis enim, inquit, vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis?* (I Petr. iii. 13). Manus tua, consensus tuus. Si diabolo suggerente, vel sæculo suadente quod non oportet, assensum tuum tenueris, et non dederis membra tua arma iniquitati, nec permiseris regnare peccatum in tuo mortali corpore; bonum te æmulatorem probasti, cui malitia omnino nil nocuit: vide ne magis profuerit. Scriptum est enim: *Bonum fac, et habebis laudem ex illa* (Rom. xii. 3). Confusi sunt qui quærebant animam tuam, tu vero cantabis: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero* (Psal. xviii. 14). Boni plane æmulatoris insigne dedisti, si consilio Sapientis misereris animæ tuæ (Eccli. xxx. 24), si omni custodia servas cor tuum (Prov. iv. 23), si juxta Apostolum te ipsum castum custodis (I Tim. v. 22). Alioquin, etsi universum mundum **1563** lucreris, animæ autem tuæ detrimentum patiaris, non plane bonum te censemus æmulatorem, quoniam quidem nec Salvator (Matth. xvi. 26).

4. Cum igitur tres sint stanti imminentes (262); horum diabolus livore malitiæ, mundus vento vanitatis homo semetipsum pondere suæ corruptionis impellit. Impellit diabolus, sed non evertit, si quidem tuum auxilium, tuum illi negaveris vel assensum. Denique habes: *Resistite diabolo et fugiet a vobis* (Jac. iv. 7). Iste est qui stantes in paradiso impulit invidus et evertit, sed consentientes, non resistentes. Iste est qui se ipsum de cœlo superbus nullo impellente præcipitavit: ut scias multo magis hominem suo ipsius casui imminere, quem propriæ substantiæ pondus gravat. Est et mundus impulsor, quia in maligno positus est. Impellit omnes, sed **D** solos evertit amicos suos, id est consentaneos sibi. Nolo esse amicus mundi, ne cadam. Nam qui vult esse hujus mundi amicus, inimicus Dei constituitur (Jac. iv. 7), quo utique nullus gravior casus. Ex quibus satis claret, quam sit homo præcipuus impulsor sui, qui suo sine alieno impulsu cadere potest, alieno absque suo cadere non potest. Cuiam horum præcipue resistendum? Nempe huic, qui eo molestior, quo interior, solus dejicere sufficit, cum sine ipso alii possint facere nihil. Non sine causa Sapiens expugnatori prætulit urbium, virum qui animo do-

(262) Editi recentiores addunt *stratores*, quod deest primis ac plerisque manuscriptis, et quidem haud necessarium videtur.

Aminatur (Prov. xvi. 32). Multum hoc ad te: Opus virtute habes, et non quacunque, sed qua induaris ex alto. Ipsa enim, si perfecta sit, facile facit animum victorem sui, et sic invictum reddit ad omnia. Est quippe vigor animi cedere nescius pro tuenda ratione. Aut, si magis probas, vigor animi immobiliter stantis cum ratione vel pro ratione. Vel sic: Vigor animi, quod in se est, omnia ad rationem cogens vel dirigens.

5. Quis ascendet in montem Domini? Hujus ad verticem montis, id est ad virtutis perfectionem, quisque contendere [alias, conscend-re] adoriatur, sciet profecto quam sit ascensus arduus, et cassus conatus (263) absque Verbi adjutorio. Felix anima, quæ angelis spectantibus præbuit gaudium pariter et miraculum sui, ut audiret de se loquentes: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* (Cant. viii. 5). Alioquin frustra nititur, si non innititur. Sane etiam contra se innitens invalescet, et facta se ipsa validior coget pro ratione universa: iram, metum, cupiditatem, et gaudium, veluti quemdam animi currum, bonus auriga reget; et in captivitatem rediget onem carnalem affectum, et carnis sensum ad nutum rationis in obsequium virtuti. Quidni omnia possibilia sint inaitenti super eum, qui omnia potest? Quantæ fiducia vox: *Omnia possum in eo qui me confortat!* (Philipp. ix. 13.) Nil omnipotentiam Verbi clarior rem reddit, quam quod omnipotentes facit omnes qui in se sperant. Denique omnia possibilia sunt credenti (Marc. ix. 22). Annon Omnipotens, cui omnia possibilia sunt? Ita animus, si non præsumat de se, sed si confortetur a Verbo, poterit utique dominari sui, ut non dominetur ei omnis iniustitia. Ita, inquam, Verbo innixum, et indutum virtute ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla jam illecebra poterit vel stantem dejicere, vel subicere dominantem.

6. Vis non timere impulsorem? Non veniat tibi pes superbiæ, et manus impellentis non movebit te. *Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem* (Psal. xxxv. 13). Ibi diabolus et angeli ejus corruerunt, qui licet non impulsivi extrinsecus, expulsi sunt tamen, nec potuerunt stare. Denique in veritate non stetit, qui non innixus est Verbo, qui in sua virtute confusus est. Et ideo fortassis sedere voluit, quia stare non valuit. Dicebat enim: *Sedebo in monte testamenti* (Isa. xiv. 13). Cæterum, Deo aliter judicante, nec stetit, nec sedit, sed cecidit, dicente Domino: *Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem* (Luc. x. 18). Ergo qui stat, si non vult cadere, non fidat sibi, sed nitatur Verbo, Verbum loquitur: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv. 5). Ita est: Nec surgere ad bonum, nec stare in bono possumus sine **1564** Verbo. Tu ergo qui stas, da gloriam Verbo, [alias, Deo], et dic: *Statuit supra petram pedes meos,*

(263) In editis, *casus concitus*: at in scriptis nostris, *casus conatus*; et rectius ex consequentibus, « Alioquin frustra nititur, si non innititur. »

et direxit gressus meos (Psal. xxxix, 3). Cujus manu erigeris, ipsius necesse est virtute teneris. Hæc pro eo quod dixi, opus nos habere Verbo, cui innitatur ad virtutem.

7. Nunc jam videndum est de eo quod item memoravi, per Verbum scilicet nihilominus nos reformari ad sapientiam, Verbum virtus, Verbum sapientia est. Sumat ergo anima de virtute virtutem, ac de sapientia sapientiam, et uni Verbo munus utrumque ascribat. Alioquin si aliunde aut utramque, aut alterutram arroget sibi; neget etiam simul vel de fonte rivum, vel de vite vinum, vel lumen oriri de lumine. Fidelis sermo: *Si quis, inquit, indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non impropert; et dabitur ei* (Jac. 1, 5). Hæc ille. Ego vero haud secus de virtute senserim. Cognata virtus sapientia est. Domum Dei virtus est, deputanda in donis [alias, datis] optimis, descendens et ipsa desursum a Patre Verbi. Et si quis existimet id per omnia eam quod sapientiam esse, non inficior, sed in Verbo, non in anima. Quæ enim in Verbo pro ejus singulari divinæ naturæ simplicitate unum sunt, unum tamen effectum in anima non habent, sed ad illius varias et diversas necessitates, veluti diversa, sese participanda accommodant. Juxta quam rationem profecto aliud est animo virtute agi, et aliud sapientia regi; aliud dominari in virtute, aliud in suavitate deliciarum. Licet namque et sapientia potens, et virtus suavis existat; ut tamen proprias quibusque reddamus vocabulis significantias, vigor virtutem, sapientiam placiditas animi cum spirituali quadam suavitate demonstrat. Hanc puto ab Apostolo designatam, ubi post multa hortamenta pertinentia ad virtutem, adjecit quod sapientia est: *In suavitate, in Spiritu sancto* (II Cor. vi, 6). Igitur stare, resistere, vim vi repellere, quæ utique in partibus virtutis deputantur, honor quidem, sed labor est. Non est enim id ipsum honorem tuum laboriose defendere, et quiete possidere. Non est idem virtute agi, et virtute frui. Quidquid virtus elaborat, sapientia fruitur; et quod sapientia ordinat, deliberat, moderatur; virtus exsequitur.

8. *Sapientiam scribe in otio*, ait Sapiens (Eccli. xxxviii, 25). Ergo sapientia otia negotia sunt, et quo otiosior sapientia, eo exercitior in genere suo. E regione virtus exercitata clarior est, eoque probatior, quo officiosior. Et si quis sapientiam virtutis amorem definierit, non mihi a vero deviare videtur. Ubi autem amor est, labor non est, sed sapor. Et forte sapientia a sapore denominatur, quod virtuti accedens, quoddam veluti condimentum, sapidam reddat, quæ per se insulsa quodam modo et aspera sentiebatur. Nec duxerim reprehendendum, si quis sapientiam saporem boni definiat. Hunc saporem perdidimus ab ipso pene exortu generis nostri. Ex quo cordis palatum sensu carnis prævalente infectum virus serpentis antiqui, cœpit animæ non sapere bonum, ac sapor noxius subintrare. Denique proni sunt sensus hominis et cogitationes in malum ab ado-

lescentia (Gen. viii, 21), hoc est, ab insipientia, primæ mulieris. Ita insipientia mulieris saporem boni exclusit, quia serpentis malitia mulieris insipientiam circumvenit. Sed unde malitia visa est vicisse ad tempus, inde se victam dolet in æternum. Nam ecce denuo sapientia mulieris cor et corpus implevit ut qui per feminam deformati in insipientiam sumus, per feminam reformemur ad sapientiam. Et nunc assidue sapientia vincit malitiam in mentibus ad quas intraverit, saporem mali, quem illa invexit, sapore exterminans meliori. Intrans sapientia, dum sensum carnis infatuat, purificat intellectum, cordis palatum sanat et reparat. Sano palato sapit jam bonum, sapit ipsa sapientia, qua in bonis nullum melius.

9. Quam multa fiunt bona, et non sapiunt facientibus! siquidem non sapore boni ad illa, sed aut ratione, aut qualicumque occasione, seu necessitate impelluntur: **1565** et econtrario multis, quæ faciunt, non sapiunt mala, sed ad hæc inducuntur, aut metu, aut cupiditate rei cuiuspiam potius, quam sapore mali. Qui autem transierunt in affectum cordis, aut sapientes sunt, et ipso delectantur sapore boni; aut maligni sunt, et in ipsa complacent sibi malitia, etiam nulla spe alterius commodi blandiente. Malitia vero quid, nisi sapor est mali? Beata mens, quam sibi totam vindicavit sapor boni, et odium mali. Hoc reformari, ad sapientiam est, hoc sapientia victoriam feliciter experiri. Nam in quo evidentius sapientia vincere malitiam comprobatur, quam cum excluso sapore mali, qui non aliud quam ipsa malitia est, boni quidam intimus sapor mentis intima occupare tota suavitate sentitur? Itaque ad virtutem spectat tribulationes fortiter sustinere: ad sapientiam, gaudere in tribulationibus. Confortare cor tuum, et sustinere Dominum, virtutis est; gustare et videre quoniam suavis est Dominus, sapientia est. Et ut magis ex propria bono naturæ bonum utrumque clarescat: modestia anima probat sapientem, constantia virum virtutis ostendit. Et bene post virtutem sapientia; quod virtus sit quoddam quasi stabile fundamentum, super quod sapientia ædificet sibi domum. Oportuit autem præcedere notitiam boni; quia non est societas luci sapientia, et tenebris ignorantia. Oportuit et bonam voluntatem; quia in malevolam animam non introibit sapientia (Sap. 1, 4).

10. Jam, si in voluntatis mutatione reddita innotuit animæ vita, in eruditione sanitas, in virtute stabilitas, in sapientia postremo maturitas; superest ut decorem illi inveniamus, sine quo specioso forma præ filiis hominum placere non potest. Denique audit quia *concupiscet rex decorem tuum*. (Psal. xlv, 3, 12). Quanta enumeravimus animæ bona, dona Verbi, voluntatem bonam, scientiam, virtutem, sapientiam, et nihil horum Verbum rex concupiscere legitur, sed tantum: *Concupiscet, inquit, rex decorem tuum*. Ait Propheta: *Dominus regnavit, decorem induit* (Psal. xcii, 1). Quidni imagini suæ pariter et

sponsæ simile cupiat indumentum? Tanto profecto sibi charior illa, quanto similior erit sibi. In quo ergo animæ decor? An forte in eo quod honestum dicitur? Hoc interim sentiamus, si melius non occurrit. De honesto autem exterior interrogetur conversatio: non quod ex ea honestum prodeat, sed per eam. Nam in conscientia et habitatio ejus, et origo. Si quidem claritas ejus, testimonium conscientia. Nihil hac luce clarius, nihil hoc gloriosius testimonio, cum veritas in mente fulget, et mens in veritate se videt. Sed qualem? Pudicam, verecundam, pavidam, circumspectam, nihil penitus admittentem quod evacuet gloriam conscientia attestantis: in nullo consciam sibi, quo erubescat presentiam veritatis, quo cogatur avertere faciem quasi confusam et repressam a lumine Dei. Hoc plane, hoc illud decorum est, quod super omnia bona animæ divinos oblectat aspectus; et nos nominamus ac definimus honestum.

11. Cum autem decoris hujus charitas abundantius intima cordis repleverit, prodeat foras necesse est, tanquam lucerna lateas sub modio, imo lux in tenebris lucens, latere nescia. Porro effulgentem, et veluti quibusdam suis radiis erumpentem, mentis simulacrum corpus excipit, et diffundit per membra et sensus, quatenus omnis inde reluceat actio, sermo, aspectus, incessus, risus (si tamen risus) mistus gravitate, et plenus honesti. Horum et aliorum profecto artuum sensuumque motus, gestus et usus, cum apparerit serius, purus, modestus, totius expertus insolentia atque lascivia, tum levitatis, tum ignavia alienus, æquitati autem accommodus, pietati officiosus; pulchritudo animæ palam erit, si tamen non sit in spiritu ejus dolus. Potest enim fieri ut simulentur omnia hæc, et non ex abundantia cordis taliter moveantur. Et ut magis eluceat is animæ decor, ipsum, si placet, honestum, in quo hunc locandum censuimus, definiat: Mentis ingenuitas, sollicita servare cum conscientia bona famæ integritatem. Vel, juxta Apostolum: *Providere bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* (II Cor. viii, 21). Beata **1566** mens, quæ hoc se induit castimoniam decus, et quemdam veluti cœlestis innocentia candidatum, per quem sibi vindicet gloriosam conformitatem, non mundi, sed Verbi, de quo legitur, quod sit *candor vitæ æternæ* (Sap. vii, 26); *splendor et figura substantia Dei* (Hebr. 1, 3).

12. Ex hoc jam gradu audet quæ hujusmodi est, cogitare de nuptiis. Quidni audeat, eo se nubilem, quo similem cernens? Non terret celsitudo, quam sociat similitudo, amor conciliat, professio marital. Professionis forma hæc est: *Juravi et statui custodire judicia justitia tua* (Psal. cxviii, 106). Hanc secuti apostoli aiebant: *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te* (Matth. xix, 27). Simile est illud quod in carnali quidem connubio dictum, Christi et Ecclesie connubium spirituale signavit: *Propter hoc relinquet homo patrem suum, et matrem suam, et*

adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una (Ephes. x, 31, 32): et apud Prophetam gloriatio maritalitatis, *Mihi autem adhæreere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam* (Psal. lxxii, 28). Ergo quam videris animam relictis omnibus Verbo votis omnibus adhæreere, Verbo vivere, Verbo se regere, de Verbo concipere quod pariat Verbo; quæ possit dicere: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (Philipp. 1, 21): puta conjugem, Verboque maritalitatis. Confidit in ea cor viri sui, sciens fidelem, quæ præ se omnia spreverit, omnia arbitretur ut stercore, ut sibi ipsum lucrificat. Talem noverat, de quo dicebat: *Vas electionis est mihi isti* (Act. ix, 15). Prorsus via mater et fidelis viro suo anima Pauli, cum diceret: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* (Galath. iv, 19).

13. Sed attende in spirituali matrimonio duo esse genera pariendi, et ex hoc etiam diversas soboles, sed non adversas: cum sanctæ matres aut prædicando animos, aut meditando intelligentias pariunt spirituales. In hoc ultimo genere interdum exceditur, et seceditur etiam e corporeis sensibus, ut sese non sentiat quæ Verbum sentit. Hoc fit, cum mens ineffabilis Verbi illecta dulcedine, quodam modo se sibi furatur, imo rapitur atque elabatur a seipsa, ut Verbo fruatur. Aliter sane afficitur mens fructificans Verbo, aliter fruens Verbo. Illic sollicitat necessitas proximi, hic invitat suavitas Verbi. Et quidem læta in prole mater; sed in amplexibus sponsa lætior. Chara pignora filiorum; sed oscula plus delectant. Bonum est salvare multos; excedere autem et cum Verbo esse, multo jucundius. At quando hoc, aut quandiu hoc? Dulce commercium; sed breve momentum, et experimentum rarum. Hoc est quod supra post alia memini me dixisse, quærere utique animam Verbum, quo fruatur ad jucunditatem.

14. Pergat quis forsitan quærere a me etiam, Verbo frui quid sit? Respondeo: Quærat potius expertum a quo id quærat. Aut si et mihi experiri daretur, putas me posse eloqui quod ineffabile est? Audi expertum: *Sive, inquit, mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus vobis* (II Cor. v, 13). Hoc est: Aliud mihi cum Deo, solo arbitro Deo; aliud vobiscum illi. Illud licuit experiri, sed minime loqui: in hoc ita condescendo vobis, ut et ego dicere, et vos capere valeatis. O quisquis curiosus es scire quid sic hoc, Verbo frui; para illi non aures, sed mentem. Non docet hoc lingua, sed docet gratia. Absconditur a sapientibus et prudentibus, et revelatur parvulis. Magna, fratres, magna et sublimis virtus humilitas, quæ promeretur quod non docetur, digna adipisci quod non valet addisci, digna a verbo, et de Verbo concipere, quod suis ipsa verbis explicare non potest. Cur hoc? Non quia sic meritum, sed quia sic placitum coram Patre Verbi sponsi animæ, Jesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LXXXVI.

De cautela et verecundia sponsæ quærentis Verbum; et de commendatione verecundie.

1. Non est quod a me jam quæretur, cur quærat anima Verbum: satis superque id intimatum **1567** supra. Age, prosequamur reliqua præsentis capituli, duntaxat quæ ad mores spectant. Ubi primam nunc advertit sponsæ verecundiam, qua nescio an quidquam gratius adverti in moribus hominum queat. Hanc primo omnium libet quodam modo in manibus sumere, et quasi speciosum quemdam florem decerpere loco, nostrique apponere adolescentibus. Non quia non sit et in proveciori ætate omni studio retinenda, quæ est certe omnium ornatus ætatum; sed quod teneræ gratia verecundie in teneriori ætate amplius, pulchriusque eniteat. Quid amabilius verecundo adolescente? Quam pulchra hæc, et quam splendida gemma morum in vita et vultu adolescentis! quam vera et minime dubia bonæ nuntia spei, bonæ indolis index! Virga disciplinæ est illi, quæ pudendis affectibus imminens, lubricæ ætatis motus, actusque leves coerceat, comprimat insolentes. Quid ita turpiloquii, et omnis deinceps turpitudinis fugitans? Soror continentie est. Nullum æque manifestum indicium columbinæ simplicitatis: et ideo etiam testis innocentie. Lampas est pudicæ mentis jugiter lucens ut nihil in ea turpe vel indecorum residere attentet, quod non illa illico prodat. Ita expunctrix malorum, et propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientie est, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, et insigne totius honesti. Rubor ipse genarum, quem forte invexerit pudor, quantum gratiæ et decoris suffuso afferre vultui solet?

Usque adeo genuinum animi bonum verecundia est, ut et qui male agere non verentur, videri tamen verecundentur, dicente Domino: *Omnis qui male agit, odit lucem* (Joan. III, 20). Sed et qui dormiunt, nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt (I Thess. V, 7): opera nimirum tenebrarum, et digna latebris, tenebris occultantes. Interest tamen, quod occulta dedecoris, quæ verecundia horum non habere, sed prodere erubescit, sponsæ verecundia omnino non operit, sed expuit, sed propellit. Idecirco ait Sapiens: *Est pudor adducens peccatum, et est pudor adducens gloriam* (Eccli. IV, 25). Quærit sponsa Verbum verecunde quidem, quia in lectulo, quia per noctes; sed hæc verecundia habet gloriam, non peccatum. Quærit hoc ad purificationem conscientie, quærit ad testimonium, ut possit dicere: *Gloria mea hæc est, testimonium conscientie meæ* (II Cor. I, 12). In lectulo meo per noctes quæsi vi quem diligit anima mea (Cant. III, 1.) Verecundia tibi, si advertis, et loco signatur, et tempore. Quid tam amicum verecundo animo quam secretum? Porro secretum et nox, et lectulus habet. Denique orare volentes jubemur intrare cubiculum (Matth. VI, 6), utique secreti gratia. Id quidem ad cautelam, ne coram orantibus laus humana orationis furetur fructum,

frustretur effectum. Sed doceris nihilominus verecundiam sententia hac. Quid tam proprium verecundie, quam proprias vitare laudes, vitare jactantiam? Patet quod signanter et ad verecundiam orantibus petere secretum indixerit pudoris filius et magister (alias, minister). Quid tam indecorum, maxime adolescenti, quam ostentatio sanctitatis? Cum tamen ab hac potissimum ætate aptum profecto capiatur temporaneumque religionis exordium, Jeremia dicente: *Bonum est homini, si portaverit jugum ad adolescentia sua* (Thren. III, 27). Bona commendatio securæ orationis, si præmittas **1568** verecundiam, dicens: *Adolescentulus sum ego et contemptus, justificationes tuas non sum oblitus* (Psal. CXVIII, 141).

3. Nec modo locum, sed et tempus observare oportet eum, qui sibi orare voluerit. Tempus feriatum commodius aptiusque; maxime autem cum profundum nocturnus sopor indicit silentium, tunc plane liberior exit puriorque oratio. *Consurge in nocte*, inquit, *in principio vigiliarum tuarum, et effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini Dei tui* (Thren. II, 19) Quam secunda ascendit de nocte oratio, solo arbitro Deo, sanctoque angelo, qui illam superno altari suscipit presentandam! Qua grata et lucida, verecundo colorata rubore! Quam serena et placida, nullo inturbata clamore vel strepitu! Quam denique munda atque sincera, nullo respersa pulvere terrenæ sollicitudinis, nulla aspicientis laude seu adulatione tentata! Propter hoc ergo sponsa non minus verecunde, quam caute, et lectuli secretum petebat et noctis, orare, hoc est Verbum quærare volens. Unum est enim. Alioquin non recte oras, si orando præter Verbum aliquid quæras, aut quod propter Verbum non quæras, quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedia vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi resarcitus defectuum, ibi profectuum copiam, ibi denique quidquid accipere vel habere hominibus expedit, quidquid decet, quidquid oportet. Sine causa ergo aliud a Verbo petitur, cum ipsum sit omnia. Nam et si ista temporalia, cum necesse est, postulare videmur, si Verbum in causa est, ut quidem dignum est, non utique illa, sed hoc potius quærimus, propter quod alia postulamus. Norunt hoc, qui omnem usum harum rerum ad promerendum Verbum dirigere consueverunt.

4. Non pigeat tamen scrutari adhuc secreta lectuli hujus et temporis, si forte in his aliquid lateat spirituale, quod venire ad medium prosit. Et si placeat sentire lectuli quidem nomine humanam figurari infirmitatem, nocturnis autem tenebris ignorantiam æque humanam; consequens est et congruum satis, ut Dei virtus et Dei sapientia Verbum contra utrumque originale malum instantius requiratur. Nempe quid convenientius, quam ut infirmitati virtus, ignorantie sapientia opponatur? Et ne quid simpliciorum cordibus de hac interpretatione resideat dubium, audiant quid super hæc sanctus Propheta dicat:

Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus, universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus (Psal. XL, 4). Atque id quidem de lectulo. Jam de ignorantie nocte quid manifestius, quam quod in alio identidem loquitur psalmo: *Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulavit* (Psal. LXXXI, 5) pro certo exprimens ipsam, in qua nati sunt, totius

(264) Hucusque sanctus Bernardus: cætera morte præventus absolvere non potuit, imo ne ultimum, quidem hunc sermonem, utpote cæteris breviorum,

humani generis ignorantiam. Ipsa est, ut opinor cui se beatus Apostolus et fatetur natum, et gloria-tur ereptum, dicens: *Qui eruit nos de potestate tenebrarum* (Coloss. I, 13). Unde et dicebat: *Non sumus filii noctis neque tenebrarum* (I Thess. V, 5); item ad omnes electos: *Ut filii, inquit, lucis ambulate* (Ephes. V, 8) (264).

nec usitata clausula circumscriptum. Vide continuationem Gilleberti de Hollandia initio tomi V, sequentis.

FLORES SEU SENTENTIÆ

EX S. BERNARDI OPERIBUS DE PROMPTÆ.

1569 Periclitatur castitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, charitas in hoc nequam sæculo. *De convers. ad cler., num. 37.*

Nihil pretiosius tempore: sed, heu! nihil hodie vilius aestimatur. *Tr. de cont. mun. ad cler., n. 55.*

Transeunt dies salutis, et nemo roccogitat: nemo sibi non reditura momenta perisse causatur. *Ibid.*

Nil tam durum, quod duriori non cedat. *IV, De consid., c. 3. Hinc consuetudo consuetudine vincitur.*

Tibi imputa, quidquid pateris ab eo, qui sine te potest nihil. *IV De consid., n. 9.*

Scorpioni non est in facie quod formides, sed pungit a cauda. *Ibid.*

Quid juvat sapientem esse, si tibi non fueris? *II, De consid., 2.*

Omnia illi desunt, qui nihil sibi deesse putat. *Lib. De consid., cap. 7.*

Simia in tecto, rex fatuus in solio sedens. *Ibid.*

Tene medium, si non vis perdere modum, *II, De consid., cap. 10.*

Prosperitas hoc est incautis, quod ignis ad ceram, solis radius ad nivem. *II, De consid., cap. 12.*

Non magnum est esse humilem in abiectione: rara virtus, humilitas honorata. *Hom. 4 sup. miss.*

Nulla verior miseria, quam falsa lætitia. *De lib. arb., n. 14.*

Velle plane convincimur, quod non fieret si nollemus. *Ibid.*

Effusus animus damna interiora non sentit. *De conv. ad cler., cap. 4., n. 5.*

Fugere persecutionem, non est culpa fugientis, sed persequentis. *Epist. 1.*

Voluntas pro facto habetur, ubi factum excludit necessitas. *Tract. ad Hugon., n. 9.*

Nemo magis iram meretur, quam amicum simulans inimicus. *De conv. n. 33.*

Non est cur fures timeant, qui sibi in cælo thesaurizant. *De conv. ad cler., n. 41.*

Non placat, qui ipse non placet. *Ibid. 33.*

Insolentia clericorum mater est negligentia episcoporum. *Epist. 152.*

Amicis oportet gerere morem, sed non in suam mortem. *Epist. 215.*

Flumimis aqua si stare cœperit, computrescit. *Serm. 1 de Quadrag.*

Omnia quæ in mundo sunt, finem habent; finis autem eorum, non erit finis. *Serm. 9 in Cant.*

Dabis voci tuæ vocem virtutis, si quod suades, prius tibi ipsi persuaseris, *Serm. 6 in Cant., n. 3.*

Illius doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moveat. *Ibid.*

Turturis vox non dulce sonat, sed dulcia signat. *Nempe amorem comparis. Ibid.*

Velis, nolis, intra fine tuos habitat Jubusæus. subjugari potest, sed non exterminari. *Serm. 57 in Cant., num. 10.*

Parum est semel putasse; sæpe putandum est, imo semper. *Ibid. Nam vitia identidem repullulant.*

Non potest virtus cum vitiis pariter crescere; putetur cupiditas, ut virtus roboretur. *Ibid.*

Tolle superflua, et salubria surgunt. Utilitati accedit, quidquid cupiditati demis. *Ibid.*

Pastor doctus, sed non bonus, non tam uberi doctrina nutrit, quam sterili vita nocet. *Serm. 76 in Cant., num. 10.*

Minus quandoque nocet potita votis ambitio, quam frustrata. *Epist. 126: Nam ad violentia media convertitur.*

1570 Ad audiendum, legendumve amoris car-